

Ситняківська Світлана Михайлівна
доктор педагогічних наук, професор,
професор кафедри соціальних технологій
Житомирський державний університет імені Івана Франка,
м. Житомир, Україна

Sytniakivska Svitlana
Doctor of Pedagogical Sciences, Full Professor
Department of Social Technologies
Zhytomyr Ivan Franko State University
Zhytomyr, Ukraine

Літяга Інна Володимирівна
кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри соціальних технологій
Житомирський державний університет імені Івана Франка,
м. Житомир, Україна

Lityaga Inna
PhD, Associate Professor
Department of Social Technologies
Zhytomyr Ivan Franko State University
Zhytomyr, Ukraine

ДЕЯКІ АСПЕКТИ СОЦІАЛЬНОЇ АДАПТАЦІЇ ВПО В УМОВАХ ВІЙНИ В УКРАЇНІ

SOME ASPECTS OF SOCIAL ADAPTATION OF IDPs IN THE CONDITIONS OF WAR IN UKRAINE

Наша країна на сьогодні переживає дуже важкі часи, пов'язані з повномасштабним вторгненням росії в Україну, що спричинило суттєве збільшення внутрішньо переміщених осіб. На даний час важко зібрати точну статистику щодо їх кількості. В Україні існує Єдина інформаційна база даних про внутрішньо переміщених осіб, що дає змогу фіксувати їх кількість та основні потреби щодо надання послуг. Якщо порівнювати з 2014 роком, то у 2022 році більшість людей переселились зі Сходу на Захід України. І це, як правило, люди середнього віку.

Ситуація в Україні характеризується складним політичним, економічним, соціальним станом, що потребує підтримки ВПО з різних питань і вимагає комплексного міждисциплінарного підходу та допомоги різних фахівців, а також волонтерів.

Теоретичну та практичну значущість у своїх працях розкрили Григоренко І. О., Гусак Н. Є., Залеська О. В., Капська А. Й., Лактіонова Г. М., Савельєва Н. М., Соколюк А. Л., Трухан С. О., А. Ю. Якимчук А. Ю. та ін.

Метою дослідження є аналіз різних сторін інтеграції внутрішньо переміщених осіб у суспільство, зокрема їх адаптації.

У ситуації військового стану Україна вживає всіх можливих заходів, передбачених Конституцією та законами України щодо допомоги ВПО, захисту та дотримання їх прав і свобод, створення умов для добровільного повернення таких осіб до покинутого місця проживання (якщо це можливо) або інтеграції за новим місцем проживання в Україні.

Згідно Статті 1 ЗУ «Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб» внутрішньо переміщеною особою є громадянин України, іноземець або особа без громадянства, яка перебуває на території України на законних підставах та має право на постійне проживання в Україні, яку змусили залишити або покинути своє місце проживання у результаті або з метою уникнення негативних наслідків збройного конфлікту, тимчасової окупації, повсюдних проявів насильства, порушень прав людини та надзвичайних ситуацій природного чи техногенного характеру [3, с.1].

Основними потребами ВПО є забезпеченість житлом (тимчасовим або постійним), медичною, гуманітарною та фінансовою підтримкою, реалізація спеціальних потреб, професійного життя (робота за фахом або перекваліфікація), психологічна та юридична підтримка, ділова та соціальна активність ВПО, а також планування майбутнього, напрацьовані та розроблені рекомендації фахівцями для цільових аудиторій.

На особистість негативно впливає стрес, пов'язаний із позбавленням домівки, відсутністю стабільності, втратою годувальників, друзів, батьків, позбавлення турботи. Тому, дана проблема є комплексною і включає не лише політичну, а й соціальну, психологічну та комплексну соціальну роботу та потребує особливих ресурсів для її вирішення [1].

Не зважаючи на складні матеріальні, побутові умови, ВПО суттєво відчують проблеми з адаптацією та соціалізацією в нових умовах. Адаптація - це пристосування до певних умов середовища. Соціальна ж адаптація – це процес активного пристосування індивіда до зміненого середовища за допомогою різних заходів. Адаптація поділяється на біологічну (включає в себе адаптацію організму до стійким і мінливих умов середовища) і соціально-психологічну (пристосування людини як соціальної істоти до норм, умов, принципів, етикету певного суспільства) [2]. Також соціальна адаптація визначається як інтегрований показник стану людини, що відображає його можливості виконувати певні біосоціальні функції, а саме: адекватне сприйняття навколишньої дійсності і власного організму; адекватна система відносин і спілкування з оточуючими, здатність до праці, навчання, до організації дозвілля та відпочинку; мінливість (адаптивність) поведіння відповідно до ролевих очікувань інших [2].

ВПО будь-якої вікової категорії потребують допомоги фахівців. На сьогодні багато науковців працюють у даному напрямі, студенти пишуть курсові та дипломні роботи, описуючи, аналізуючи та розробляючи теоретичні та практичні засади цієї проблематики.

Науковцями розроблено перелік сучасних стратегій, які розглядаються як свідома поведінка особистості, що спрямована на адаптацію до них адекватними способами: 1) блок активних дій, що призводять до усунення джерела стресу – планування, пошук активної соціальної підтримки, позитивне тлумачення та зростання, прийняття відповідальності; 2) блок стратегій, які передбачають пошук емоційної та соціальної підтримки, пригнічення конкуруючої діяльності); 3) блок адаптаційних стратегій не є ефективними, проте іноді допомагає особистості в умовах кризової ситуації дистанціюватись від неї і знайти оптимальний варіант вирішення проблеми (заперечення стресової події, відсторонення від неї на рівні мислення й поведінки; іноді навіть емоційний напад, агресивна поведінка) [2].

Отже, проаналізувавши нормативно-правову базу щодо захисту і підтримки внутрішньо переміщених осіб, а також враховуючи те, що Україна за роки незалежності вже вісім років стикається з даною проблемою, варто зауважити, що все ж таки законодавство потребує розробки, внесення певних змін, які зараз на часі, а також розробки, вдосконалення різними фахівцями теоретичних і практичних матеріалів щодо адаптації ВПО в нових умовах проживання з подальшим їх використанням.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Військово-політична стабільність держави в аспекті інтелектуалізації економіки. Монографія. Під редакцією д. е. н., проф. А. Ю. Якимчук. – Рівне: НУВГП, 2019. – 208 с.

2. Соколюк А. Л. Методика роботи соціального працівника з внутрішньо переміщеними особами <http://eprints.zu.edu.ua/26341/1/%D0%A1%D0%BE%D0%BA%D0%BE%D0%BB%D1%8E%D0%BA>.

3. Закон України «Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб» [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1706-18>. (Дата звернення: 11.11.2022).